

SEMESTRÁLNÍ PRÁCE Z PŘEDMĚTU
FILOSOFICKÉ PROBLÉMY KVANTIFIKACE A MĚŘENÍ
(FIL406)

TÉMA: VNÍMÁNÍ REALITY

Autor:
Martin Šlouf
Zátiší 1024
Kralupy nad Vltavou

781023/0692

xslom03@vse.cz

Hlavní specializace: Informační technologie
Vedlejší specializace: Analýza sociálně-ekonomických dat

Datum zpracování: 27. května 2002

Obsah

Obsah	1
Úvod	1
Poznání reality	1
Reference	4

Úvod

Tato dokument vznikl jako seminární práce na předmět Filosofické problémy kvantifikace a měření (FIL406).

Rád bych se zamyslel nad mnohdy zkresleném vnímání reality. Jak vůbec realita vypadá? Je skutečně tak těžko poznatelná, jak uvádí [1] str. 43? Nebo je šance, že bychom ji jednou byli schopni zcela pochopit?

Inspiraci jsem čerpal zejména z [1], [2] a [3].

Poznání reality

Poznat realitu a popsat je nejspíše snem každého filosofa. Otázkami, které mě okamžitě napadnou (jistě nijak překvapivě) jsou:

1. Je to vůbec možné?
2. Pokud ano, tak jakým způsobem? Jak se přesvědčím, že jsem ji poznal správně?

Dlouhou dobu jsem se domníval, že věda, rozuměj klasická věda na tuto otázku nedokáže nalézt odpověď. Již před třemi lety jsem četl [3] a souhlasil jsem s některými názory, jež kniha předkládá.

Edmund Husserl: Můžeme poznat realitu?

Edmund Husserl (1859 – 1938) ve svých přednáškách ve 30. letech tohoto století hovoří o krizi pozitivních věd; a to přes všechny úspěchy, kterých bylo dosaženo v matematice, fyzice, přírodovědě a jiných vědních disciplínách.

V čem vidí tuto krizi? Člověk se nechal oslepit vizemi prosperity a odvrací se od otázek, jež jsou pro pravé lidství rozhodující. Věda se podle něho redukuje na pouhý sběr faktů; a taková věda nutně produkuje člověka, který vidí jen fakta.

Co nám takto pojatá věda však říká o smyslu lidské existence? Vědecká, objektivní pravda je pouhým sbíráním a kumulováním faktů toho, co je objektivně zjistitelné —

a to jak ve světě fyzickém, tak duchovním. Pokud tedy dějiny (a věda) nedává jiné poučení, než že veškeré ideály a tradice jsou prchavé, že tomu tak bylo vždy a vždy tomu tak bude; může se tím člověk uspokojit? „Může v takovém světě člověk žít?“ ptá se Husserl.

Příčiny této krize vidí Husserl v tom, že současné věda se odklání od jejího prapůvodního poslání. Nebylo tomu tak vždy. Proč však došlo k tomuto odklonu? Odpovědi na tuto otázku Husserl věnuje nemalý úsek svých přednášek. Stručně asi takto:

1. Klíčové otázky o lidské existenci, společnosti byly vždy součástí prvotních snah (antika, renesance, osvícenství) — tedy všeobjímající filosofie.
2. Nebylo však možné to vše obsáhnout — věda se dělí. Vzniká jednak filosofie, tj. *metafyzika* a jednak zbytkové vědy, tj. *pozitivní vědy*.
3. Filosofie (metafyzika) se snaží obsáhnout celým svým systémem veškeré smysluplné otázky.
4. Zbylé vědy řeší své vlastní problémy — nikoli již nejasné *nejvyšší otázky* metafyziky.
5. Ideál univerzální filosofie se nedaří uskutečnit — existují vnitřní rozpory, různé systémy.
6. Pozitivní vědy nebyly (a nejsou) schopny dát odpověď na klíčové otázky (navíc spousta lidí nachází uspokojení velmi snadno — a jak již bylo naznačeno — snad už ani žádné ideály nepotřebuje).

Až dosud jsem s Edmundem Husserlem souhlasil (jde o první část knihy [3]). Sice se mi některé jím naznačené otázky jevily jako poplatné době (neutěšená situace ve 30. letech, jež nakonec vyústila ve válku). Horší to již bylo s jím předkládaným řešením — to, přiznávám, jsem příliš nepochopil.

Tak jako se mi nelíbil všeobjímající systém Hegela, nelíbí se mi ani Husserlův. Čím chce tento neutěšený stav věcí řešit? Především, Husserl rozřešení klade za úkol filosofii. Avšak filosofie je podobně jako pozitivní vědy v krizi. Tvrdí, že je třeba pozměnit chápání celé vědy a v prvé řadě se oprostít se od onoho špatného objektivismu, následně předkládá své názory, jak je třeba nahlížet na skutečnost.¹

Každopádně po přečtení [1] str. 41 – 46, esej *Můj pohled na svět* musím souhlasit se Stephenem Hawkingem, který, tak jako Edmund Husserl kritizuje pozitivní vědu a vědce, nyní kritizuje filosofii a filosofy za jejich neochotu vstřebat nejnovější poznatky kvantové mechaniky a podle toho poupravit pohled na svět.

Navíc, minimálně u Stephen Hawking neplatí, že by si nekladl ty samé otázky, co si kladou filosofové (metafyzici)² — nejen že si je klade, ale zároveň na ně i odpovídá.

---

¹Možná že jde se na mě projevílo to, co Husserl kritizuje — současná věda ve mě vychovala člověka, který uznává jen fakta. Každopádně Husserlovo řešení (podobně jako Hegelovo) se mi nelíbí — vyčítal bych mu zejména antropický princip, viz [1] str. 49 — vše se přece netočí jen kolem nás.

²Jak pozitivistickým vědcům vyčítá Edmund Husserl.

Stephen Hawking: Můj pohled na svět

Stephen Hawking vyčítá filosofii (spíše jednotlivým filosofům), že nedokáží vstřebat poznatky přinášené nejnovějšími objevy v teoretické fyzice, která podle Stephena Hawkinga svými teoriemi dokázala vysvětlit chování světa kolem nás. Zejména pak to, že podle poznatků kvantové teorie může existovat najednou více skutečností (viz pokus Schrödingerova kočka, [1] str. 44).

Uvědomuje si sice, že je možné se ptát: Poznal jsem opravdu skutečnost, nebo něco jiného? (podrobněji to rozebírá v [1] str. 116 – 126, esej *Je vše determinováno?*). Na druhou stranu potdtrhuje, že tápání kolem a ignorance toho, co jsme schopni vnímat nás těžko může něčím obohatit. Prostě minimálně teoretický fyzik musí být trochu pozitivista.³

Musím s Stephenem Hawkingem souhlasit alespoň v tomto: Jaký prospěch mi může přinést, pokud budu ignorovat svět, který jsem schopen vnímat? Mohu si tak přivyknout na *fakta* kolem sebe natolik, že mě již nebude zajímat nic jiného? Nemyslím si. Možná že jde pouze o úhel pohledu — třeba objevení konečné univerzální teorie (viz [1] průběžně) je pouze jiným pohledem (tím pozitivistickým pohledem) na svět kolem nás. Třeba existuje její jiná interpretace ve světě metafyziky.

Na začátku jsem si položil dvě otázky. Dovolím si je zopakovat:

1. *Je vůbec možné poznat realitu?*

Co budu považovat za realitu? To, co jsem schopen vnímat, nebo to, co všechno jsem schopen myslet? Není snad moje mysl také součástí té (jakékoli) reality? Pokud realita, jak ji vnímám svými smysly, bude falešná, ve *skutečnosti* bude jiná, jak to dokáží rozhodnout? Tím že o tom budu přemítat? Nebude navíc omezena moje mysl stejně, jako ona pokřivená realita?

Věřím, že abych byl schopen toto rozhodnout správně, musel bych mít schopnost na to nazírat z vnějšku (podobně jak uvádí [1]). Tuto schopnost nemám a nevěřím, že ji získám, budu-li si ji *myslet* — to je přesně to, co vyčítám metafyzikům.

Stephen Hawking toto nazývá *efektivní teorii*⁴ — prostě je užitečné, takto myslet, protože nás to nás to posouvá kupředu. Vždy se můžeme vrátit a začít znovu.

Tedy, moje odpověď — nejspíše ano, pokud budeme za realitu považovat to, co jsme schopni pozorovat kolem nás a pokud se podaří nalézt teorii (vlastně skutečnost), která to bude schopna vysvětlit.

Samozeřejmě vznikají další otázky — kdo zajistí, že teorie je správná? To že podle ní bude probíhat dění kolem nás? Nebudu spíše tam co na

---

³Trochu alibistické tvrzení — těžko s tím nesouhlasit. Co však říká o filosofech? ☺

⁴[1] str. 122 a podobné stanovisko na str. 43

začátku — tj. jako bych žádnou teorii neměl? Na druhou stranu, bude to tak důležité? Pokud budu schopen dostatečně dobře popsat to, co vnímám svými smysly, co dalšího bych měl být schopen popsat? To co nevnímám, ale jsem schopen (vy)myslet? Jak!? Na to nemusím být filosofem abych odpověděl. Jakkoli.

2. *Pokud ano, tak jakým způsobem? Jak se přesvědčím, že jsem ji poznal správně?*

Na tuto otázku mohu odpovídat až v okamžiku, kdy budu znát odpověď na tu předchozí.

Jakým způsobem ji tedy budu schopen poznat? Podle Stephena Hawkinga je to snadné — stačí objevit univerzální teorii, jež by popisovala chování vnímatelného světa kolem nás. Jak ji však interpretovat? Dobře máme něco (fyzici to označují jako fyzikální zákony), co řídí běh kolem nás. Ovšem proč to tak všechno je, poč ne jinak? (Viz [1] str. 81 – 92, esej *Počátek vesmíru*.) Proč vesmír existuje?

Jak již jsem jednou naznačil, snad je možné odpověď interpretovat různě. Nastavil tyto zákony snad bůh (či Bůh)? Je to tak proto, abychom na to mohli přijít my? Věřím, že je na každém z nás, aby si na tyto právě položené otázky odpověděl po svém.

Reference

- [1] Stephen Hawking: *Černé díry a budoucnost vesmíru*, Mladá Fronta, Praha 1995
- [2] Stephen Hawking: *Stručná historie času*, Mladá Fronta, Praha 1991
- [3] Edmund Husserl: *Krise evropských věd a transcendentální fenomenologie (Úvod do fenomenologické filosofie)*, Academia, Praha 1996